

31 травня 1847 р. поета було відправлено до Оренбурга. Десять років тривало заслання. Кобзар, позбавлений права творити, криючись від стороннього ока, продовжував писати твори. Поет не зрадив інтересам трудящого народу й жодного каяття не виявляв.

Отже, підсумовуючи можна сказати, що діяльність Тараса Шевченка у Кирило-Мефодіївському товаристві є визначальною у розвитку національно-визвольного руху. Це була спроба української інтелігенції перейти до політичної боротьби.

Одержано 17.04.2018

УДК 398.87

Олександр Юрійович АФОНІН,

курсант групи Ф2-101 ХНУВС

Науковий керівник: доцент кафедри українознавства

факультету № 2 ХНУВС кандидат філологічних наук, доцент Перцева В. А.

КАТЕГОРІЇ «КОЗАЦТВО» ТА «ЛИЦАРСТВО» (НА МАТЕРІАЛІ ДУМИ «КОЗАК ГОЛОТА»)

У наші дні, використовуючи поняття «лицар», маємо на увазі шляхетну людину, завжди готову прийти на допомогу. Лицарство – це особливий привілейований прошарок епохи Середньовіччя, основним заняттям якого вважалася військова справа. Лицарство, як явище, виявилось і в умовах України. Українське лицарство – це сукупність національного розуміння честі, гідності, обов'язку, вироблена народом упродовж віків. Саме така лицарська духовність, що закумуляувала в собі найвищі цінності національного характеру, була притаманна українському козацтву. Козацько-лицарська духовність ґрунтується на самобутній системі вартостей. Їй притаманні цілісність, віра та надія, повага до загальнолюдських цінностей – істини, добра, краси. Невід'ємними складовими козацького лицарства є зневага до поневолювачів рідної землі, прагнення й уміння долати перешкоди. Якщо в Західній Європі лицар – це воїн, який мав бути шляхетного походження, пов'язаний з класовими феодальними привілеями, то в українському фольклорі – це простий козак, який у боях з ворогами виявляє названі вище чесноти. Отже, за всієї спорідненості західноєвропейського лицарства українське глибоко закорінене в етнічній особливості.

Для більш ґрунтовного дослідження складових українського лицарства розглянемо національний характер героя думи «Козак Голота», записаний П. Кулішем 1854 р. Козак Голота походить родом не з вищих верств українського суспільства. Сенс його життя не в тому, щоб просто жити, а в тому, для чого жити. Наповнення його життя високим духовним змістом – це доволі складний процес становлення Голоти як лицаря. Голота – це людина, наділена незвичайною хоробрістю, що відтак зумовлює нехтування небезпекою. Звертаємо також увагу на досить промовисту деталь у думі, коли козак Голота «Ой на Татарина скрива, як вовк, поглядає». Тобто, це погляд грізний, сміливий, повний виклику до боротьби. Це погляд воїна-лицаря, для якого головне – виконати обов'язок. Можна звернути увагу і на виняткову військову дисципліну Голоти. Вона в нього свідомо, а не механічно, чого бракує татарину, який не переймається високими ідеями, бо ж його спокушає матеріальне багатство. Козак Голота сприймає життя таким, як воно є, що дає підстави діяти відповідно до моральних норм української нації і водночас визначає його як людину честі та лицарської вдачі. Український лицар Голота виступає на бій з ворогом прямо, з відкритим забралом, груди на груди. На компроміси зі злом він не йде, розвінчуючи його аморальність і потворність.

Тож українські народні думи посідають чільне місце у розкритті лицарських звичаїв козаків. Відважність й рішучість, шляхетність і порядність, хоробрість і кмітливість, братерська любов до товариства, вірність обов'язку, співчуття, милосердя до тих, хто його потребує, прагнення до подвигів і презирство до смерті, волелюбність і ненависть до ворогів визначають головний зміст і значення категорій «козацтво» і «лицарство» в українських думках. Образ козака-лицаря, отже, є однією з традиційних категорій, що акумулює соціально-історичні, моральні норми життя українського народу. Ці якості визначають головний зміст і виховне значення українського епосу, адже фольклор – це невід'ємна частина культури народу, а його засоби універсальні, оскільки ненав'язливо трактують приклади зразкової поведінки.

Одержано 17.04.2018

УДК 378.1

Олена Валентинівна КОЗАЧЕНКО,

курсант групи Ф2-101 ХНУВС

Науковий керівник: доцент кафедри українознавства

факультету № 2 ХНУВС кандидат філологічних наук, доцент Перцева В. А.

НАРОДНА КАЗКА ЯК СПЕЦИФІЧНЕ КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ ТА ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Вічність і актуальність проблеми патріотичного виховання безсумнівні. Сьогодні актуальність патріотичного виховання визначається втратою в молодіжному середовищі ідеологічних цінностей і прискореним процесом глобалізації, що веде до посилення взаємного впливу і переплетення культур. Однією з найпотужніших духовних сил кожної окремої людини і суспільства в цілому є патріотизм, який споконвіку з любов'ю плекає кожна нація. Патріотизм проявляється у почутті гордості за досягнення рідної країни, у відповідальності за її ідеали, у дбайливому ставленні до народної пам'яті, національно-культурних традицій. Зазначимо, що патріотизм завжди був тісно пов'язаний з українською фольклорною традицією. А, як відомо, народна казка – це яскравий прояв культури кожної нації. Казка з давніх-давен увійшла в життя

людини, є своєрідною скарбницею народної мудрості, а також універсальним засобом передачі тих уявлень про навколишній світ і саму людину, які склалися у людей в кожну історичну епоху. Народна казка містить у собі специфічні для певного етносу сюжети, образи, ситуації, що знаходять вираз в іменах персонажів, назвах тварин і рослин, місці дії, у самобутніх традиційних мовних формулах. Це проявляється і в лексичних особливостях, і у фразеологічному багатстві, і в звукових особливостях, і в граматичних і синтаксичних ознаках. Загалом народна казка як складова культури має величезне значення у вивченні рідної мови. Лексичні знаки народних казок є потужним фундаментом культури, оскільки народні казки є джерелом становлення будь-якої мовної особистості і мають великий лінгвокультурологічний потенціал. Таким чином, казка представляє собою своєрідну концентрацію всього того, що створено народом протягом століть в образній і виразній живій розмовній мові. Національний характер казки кожного народу визначається його побутом, обрядами, умовами праці, фольклорними традиціями, особливим поетичним поглядом на світ.

Сьогодні особливо гостро усвідомлюється не тільки проблема патріотичного виховання, а й пов'язане з ним прагнення до культури толерантності. Казка, як унікальне явище народної культури, виконує також функцію зближення народів. Володимир Пропп, відомий фольклорист, відзначав: «До певної міри казка – це символ єдності світу». У кожного народу свої казки, і всі вони передають від покоління до покоління основні моральні цінності, вселяють впевненість у перемогу правди, добра. Позитивні, як правило, герої українських казок наділені мужністю, сміливістю, наполегливістю в досягненні мети, привабливою чесністю й іншими якостями, які мають в очах народу найвищу цінність. Казка не дає прямих повчань, але в її змісті завжди закладено мораль.

Таким чином, казка не тільки формує любов до мови і традицій свого народу, а й сприяє розвитку особистості у душі патріотизму. Казка, як засіб культурної адаптації, несе в собі мудрі істини, що протягом багатьох століть вироблені, відшліфовані, перевірені людством на практиці. Залучення до культури свого народу – річ у всіх відносинах корисна. Це не тільки шлях духовно-морального збагачення, можливість познайомитись із «своїм рідним», але й навчитись цінувати його, берегти, збагачувати через вплив інших культур. Крім того, глибоке знайомство з першоджерелами культури свого народу – це найвірніший шлях виховання толерантності до людей інших національностей і етики міжнаціонального спілкування, що особливо актуально в умовах сьогодення.

Одержано 17.04.2018

УДК 392.5

Юлія Євгенівна ОВЧИННИКОВА,

курсант групи Ф2-101 ХНУВС

Науковий керівник: доцент кафедри українознавства

факультету № 2 ХНУВС кандидат філологічних наук, доцент Перцева В. А.

ВПЛИВ КУЛЬТУ ПРЕДКІВ НА РОЗВИТОК КАЛЕНДАРНО-СВЯТКОВИХ І ПОБУТОВИХ ОБРЯДІВ СХІДНИХ СЛОВ'ЯН

Сьогодні, коли в нашому суспільстві гостро відчувається проблема втрати духовних цінностей та орієнтирів, звернення до загальних витоків: народних вірувань, повір'їв і навіть забобонів, а також пов'язаних з ними обрядів і святкувань є особливо актуальним. Розселення на величезній території привело до формування у східних слов'ян специфічного погляду на навколишній світ і місце в ньому людини. Найважливішою складовою язичництва східних слов'ян був культ предків, заснований на ритуальному спілкуванні між живими і мертвими. Важливою є те обставина, що згідно із слов'янським язичницьким уявленням, член громади після смерті не залишав земний світ, а тільки виключався із соціуму. Відповідно до традиційних міфологічних уявлень, аж до прийняття християнства слов'янами загробний світ не вважався неземним. Людина після смерті долала символічну межу, яка завжди мала певне територіальне втілення. Таким місцем, зазвичай, вважалися ліс, поле, річка. Таким чином, згідно із світоглядним уявленням слов'ян, предки після смерті хоча і покидали живих, але все ж продовжували перебувати поруч, об'єднавшись воедино із навколишньою природою.

Спілкування слов'ян із померлими предками здійснювалося на двох рівнях: общинному, під час календарних свят, і сімейному, під час проведення обрядів, пов'язаних із домівкою і будівництвом житла. Календарні свята, засновані на культі предків, склалися з певних елементів: початок обряду, найчастіше, збігався з появою персонажа, який уособлює собою свято; цей герой міг одночасно мати у своїй зовнішності антропоморфні та зооморфні риси; люди вважали героя святою спільним родичем. Уособленням померлих предків була особа, яка могла називатися по-різному: Коляда, Масляна, Ярило. Спілкування живих і мертвих ґрунтувалося на жертвоприношенні, спільній ритуальній трапезі і відбувалося без участі жерців, що свідчить про найдавніше походження культових обрядів та зв'язок із трудовою діяльністю слов'ян, їхніми землеробськими інтересами.

В обрядах сімейного рівня збереглася значна кількість елементів, що свідчать про необхідність залучення предків до процесу створення будинку. Спілкування з померлими предками відбувалося за тим же сценарієм, що і під час календарних свят і базувалося на двох складових – жертвоприношенні і ритуальній трапезі. Уявлення про незриме присутність у будинку померлих предків знайшли відображення в побутових забобонах щодо домовика. На користь отождествлення домовика з предками свідчать: його старість, зовнішня схожість із людьми, які проживають у будинку, дбайливе ставлення до господарства, агресивне ставлення до людини, яка ігнорує звичаї і традиції сімейного життя. За світоглядною уявою слов'ян, ізоляваність людини від колективу була подібна виключенню його із числа живих. Формування забобонів і обрядів, пов'язаних із домовиком, який уособлює предка, також належить до періоду розкладання родової організації та посилення ролі окремої сім'ї. Відповідно до давньослов'янських уявлень, член громади після смерті не залишав земний світ, а тільки виключався із соціуму. Він приєднувався до предків, які завжди знаходилися поруч, об'єднавшись в єдине ціле з навколишньою природою. Загалом смерть мала відносний характер.